

N:o 36.

Af herr **Forssell**, om inskränkning af fullmäktiges i riksgäldskontoret befogenhet att förskrifva statsobligationer utan återbetalningsskyldighet.

I det af 1875 års Riksdag för riksgäldskontoret utfärdade reglemente hette det i § 35, hvarest lemnades fullmäktige i uppdrag att för jernvägsbyggnadsanslags bestridande upplägga ett lån å femtio millioner kronor, rörande lånevilkoren sålunda: »har Riksdagen tillika bemyndigat fullmäktige att icke allenast bestämma det myntslag, hvori, och den nominella ränta, dock ej öfver fyra och en half procent, hvarmed obligationerna skola förskrifvas, äfvensom deras valörer och försäljningspris, jemte sättet huru och tiden inom hvilken de skola amorteras, utan äfven i öfrigt vid upplåningen tillvägagå på det sätt de finna lämpligast och med det allmännas fördel mest öfverensstämmande.»

De af föregående Riksdagar för riksgäldskontoret utfärdade reglementen hade stundom innehållit vida mer detaljerade föreskrifter om lånevilkoren, stundom lemnat fullmäktige lika vidsträckt fullmakt som 1875 års reglemente, men i dem alla återfinner man dels som en tydlig förutsättning, dels som uttrycklig föreskrift den regeln, att för svenska statens för jernvägsbyggnader upptagna lån skulle vara stadgad en viss återbetalningstid och amorteringsplan.

I sitt utlåtande n:o 80 vid 1876 års riksdag förklarade statsutskottet det vara ofördelaktigt att inskränka fullmäktiges upplåningsrätt vare sig till det *belopp* som för tiden till 1877 års slut erfordrades eller till de obligationer i *riksmark* eller *kronor*, hvarom beslut redan vore fattadt, och yttrade: »Lämpligare torde vara att, i afseende å såväl myntslag som tid och sätt för lånebeloppets ej mindre förskrifning än återbetalning, lemna

fullmäktige fullkomligt fria händer, i öfverensstämmelse med hvad jemväl tillförene ofta skett, enär det lätteligen kan inträffa, att en detaljerad föreskrift i något af förberörda afseenden skulle kunna utgöra hinder för en eljest fördelaktig upplåning.» Utskottet föreslog därför att för då förestående utgifter, dels för statens jernvägsbyggnader och lån till enskilda jernvägar, dels för konvertering af äldre lån, fullmäktige måtte bemyndigas att försälja eller träffa aftal om försäljning af vare sig återstående obligationer af 1872 och 1875 års lån eller nya i annat myntslag och med högst fyra och en half procents ränta förskrifna obligationer eller partialförbindelser: »och skola fullmäktige i öfrigt vid upplåningen tillvägagå på sätt de finna lämpligast och bäst befrämja statens fördel.»

Den omständigheten, att genom den nya formuleringen af reglementets låneparagraf sålunda utslötos orden »jemte sättet huru och tiden inom hvilken lånen skola amorteras» innebar visserligen icke i och för sig ett uppgifvande af den hittills följda regeln, att svenska statens skuldförbindelser skulle lyda på stadgad återbetalningstid. Hvarken statsutskottets utlåtande eller yttranden i kamrarna, hvarest utskottets förslag antogs utan votering och nästan utan diskussion, häntyda på något sådant. Den föreslagna utvidgningen af fullmäktiges beslutanderätt afsåg vid detta tillfälle tydligen lånebeloppet och myntslaget, och om fullmäktige sedermera begagnade denna sin vidsträcktare myndighet äfven i fråga om betalningsvilkorens bestämmande, så skedde dock derutinnan under de följande åren ingen annan förändring, än att vid de nya konverteringslånen amorteringstiden icke obetydligt förlängdes.

Först vid 1878 års riksdag inträffade något, som kunde anses gifva en ökad betydelse åt den vidsträckta fullmakt, hvilken genom 1876 års reglemente lemnats åt herrar fullmäktige.

En ledamot af Första Kammarén hade nemligen vid denna riksdag föreslagit, att Riksdagen måtte bemyndiga riksgäldskontoret att vid upplåning för statens räkning utfärda obligationer, *ouppsägbara från långifvarens sida* och löpande med 4 procent ränta. Statsutskottet, som ansåg att ett sådant statslånesystem skulle leda till ökad upplåning och därför icke heller vara gagneligt för statens kredit, afstyrkte på det bestämdaste denna motion. Men utskottet gick ännu längre, då det i den paragraf af riksgäldskontorets reglemente, som handlade om fullmäktiges låneuppdrag, föreslog införandet af en bestämmelse, som uttryckligen — ehuru visserligen blott för en del af detta uppdrag — skulle inskränka detsamma till afslutande af lån »*med en viss bestämd återbetalningstid*».

Detta förslag inkom till kamrarnes handläggning först den 23 maj, då, såsom protokollen utvisa, ett stort antal af Riksdagens ledamöter voro

frånvarande. Diskussionen rörde sig dels om ändamålsenligheten af att i vårt land införa det föreslagna systemet af från långifvarnes sida ouppsägbara obligationer eller s. k. perpetuella statsräntor, dels om behöfligheten och lämpligheten af det partiella *förbud* mot en sådan låneform, som statsutskottet föreslagit. Utgången blef, att Första Kammaren med 44 röster mot 14 och Andra Kammaren med 47 röster mot 34 ur reglements-förslaget uteslöt de anförda orden »samt med viss bestämd återbetalnings-tid förskrifna», hvilka just inneburo ett sådant förbud; och blef sålunda äfven 1878 års Riksdags uppdrag till formen öfverensstämmande med den vidsträckta fullmagten af 1876, hvilken derefter oförändrad ingått i alla följande reglementen.

Under tiden efter utfärdandet af 1878 års reglemente hafva herrar fullmäktige i riksgäldskontoret flere gånger upptagit statslån, hufvudsakligen för konvertering af äldre lån, utan att dervid frågå den hos oss häfdvunna låneformen med i lånekontraktet stadgade återbetalningsterminer. Först sedan 1883 års riksdag i reglementet för riksgäldskontoret infört ett medgifvande åt fullmäktige att för beredande af tillgång till odlingslån försälja obligationer i *svenskt myntslag*, »ouppsägbara från långifvarens sida», hafva fullmäktige i slutet af år 1887 till försäljning inom landet utbjudit dylika från långifvarnes sida ouppsägbara obligationer i svenskt mynt, förskrifna med 3,65 procent ränta, hvilka obligationer nu afyttrats för omkring 10 millioner. Men kort derefter hafva fullmäktige äfven, för ett helt annat ändamål, nemligen för konvertering af äldre jernvägsbyggnadslån, med flera utländska bankirhus afslutit kontrakt om försäljning af statsobligationer lydande å utländskt myntslag, förskrifna med 3 procent ränta och likaledes ouppsägbara från långifvarens sida. Då den framställning af grunderna för fullmäktiges ifrågavarande beslut, som är lemnad i Riksdagens revisorers berättelse gifver vid handen, att låneoperationen företagits i hufvudsakligt syfte att särskildt med hänsyn till räntefoten framställa en obligationstyp, till hvilken man hoppats vid framdeles skeende konverteringar kunna reducera hela den svenska statsskulden, ligger det antagandet nära till hands, att med en dylik unifikation af statsskulden äfven kommer att följa hela den svenska statsskuldens successiva förvandling till s. k. perpetuella räntor, så vida icke Riksdagen skulle i sistnämnda hänseende lemna nya föreskrifter.

De svenska statslånen äro till allra största delen upptagna för anläggning af jernvägar, och vid alla våra låneafstal har varit med styrka framhållet, att Sveriges statsskuld, i olikhet med så många andra länders, är produktiv, d. v. s. att som säkerhet för densamma finnes en tillgång i statens jernvägar, hvilka, likasom andra produktiva företag, förr eller senare

skola gälda lånens annuiteter. Till karakteren af en *sådan* statsskuld hör, att den skall inom en öfverskådlig framtid afbetalas, och denna grundsats, hvilken allt hittills varit erkänd af Riksdagen, har också funnit sitt rättsliga uttryck i de amorteringsförbindelser, som ingått i alla våra lånekontrakt intill året 1887. För min del vågar jag hysa den öfvertygelsen, att en förändring af denna form för våra statslån äfven kommer att medföra en väsentlig förändring i vår statsskulds karakter. I samma mån som man upphör att i lånekontrakten intaga förbindelsen för staten att inom viss tidrymd återbetala lånen, i samma mån kommer denna återbetalning att väsentligen varda beroende af tillfälliga bekvämlighetshänsyn, och deraf kan åter lätteligen följa, att det allmänna föreställningssättet i vårt land, såsom annorstädes, småningom vänjer sig att betrakta statsskulden såsom en naturlig och nödvändig grundval för statshushållningen, samt att betänkligheterna mot statsskuldens tillväxt så mycket lättare få vika för benägenheten att göra statshushållningen för tillfället bekvämlig.

För dem, som hysa en sådan uppfattning af de olika låneformernas betydelse, måste det naturligtvis vara en fråga af mera underordnad vikt, huruvida på den ena eller andra lånemarknaden, vid det ena eller andra lånetillfället, perpetuella räntor eller amorteringsobligationer kunna vara företrädesvis begärliga eller vid låneafstal betinga någon procent lägre provision eller någon procent högre emissionskurs. Den omständigheten, att t. ex. ett statslåns förskrifning i form af perpetuel ränta skulle underlätta en skenbar eller rent nominel nedsättning af lånets räntefot, eller att ett långifvande bankkonsortium erbjöde en eller annan procents förmånligare kurs för perpetuella räntor än för amorteringsobligationer, borde enligt denna uppfattning, icke få inverka på valet af den ena eller andra låneformen; ty den tillfälliga fördelen af en dylik mer eller mindre obetydlig penningvinst kan icke ens komma i någon jmförelse med den antydda olägenheten af den perpetuella räntans inverkan på statsskuldens karakter och statshushållningens utveckling.

Lånekontraktens lydelse i fråga om lånets återbetalning bör därför, enligt denna uppfattning, bestämmas ur helt andra synpunkter än den tillfälliga lånekostnadens, och beslutet derom hållas alldeles skildt från afgörandet af kontraktens öfriga villkor. Det är också, så vidt jag kan finna, ett stort fel uti den reglementsbestämmelse, som alltsedan 1876 fastställt gränserna för herrar fullmäktiges låneuppdrag, att deruti icke iakttagits den väsentliga skilnaden mellan det hufvudsakliga lånevillkor, hvilket inverkar på statsskuldens hela karakter, och sådana smärre lånevillkor, som allenast inverka på statslånenens kostnad. Riksdagen har hand-

lat alldeles rätt deruti att den åt sine fullmäktige lemnat full frihet att träffa de lämpligaste aftal med afseende å räntefot, myntslag, kurser, provisioner m. m. dylikt; men då Riksdagen tillika underlåtit att, såsom skedde före 1876, meddela bestämmelse om lånens återbetalningsvilkor, så har den utsatt fullmäktige för frestelsen att sammanställa en finansiell principfråga med detaljfrågor om rabatt och provision, och att uppoffra en häfdvunnen och af Riksdagen visserligen icke utdömd låneform, som med skäl ansetts betryggande, endast för att tillfälligtvis bereda statsverket en oviss utsigt till obestämda penningfördelar. Den omständigheten, att fullmäktige uppgjorde det senaste låneaftalet om perpetuella räntor, medan Riksdagen ännu var samlad, utan att ens hänskjuta frågan om denna systemförändring till Riksdagens afgörande, visar, huru fullkomligt den anförda reglementsbestämmelsen hade för fullmäktige fördunklat den väsentliga skiljaktigheten mellan den ena och den andra arten af lånevilkor.

Jag anser det därför vara af omständigheterna påkalladt att nu fästa Riksdagens uppmärksamhet på angelägenheten af att härutinnan vidtaga en rättelse, egnad att för framtiden förekomma sammanblandningen af tvenne så artskilda frågor. Dertill erfordras allenast att Riksdagen, utan inskränkning i öfrigt af det åt herrar fullmäktige lemnade låneuppdrag, förbehåller sig sjelf rätten att bestämma, huruvida vid framdeles förekommande låneafhandlingar för konvertering af statens för jernvägsbyggnader upptagna lån, statens skuldförbindelser må kunna, med afvikelse från förut iakttagna grundsatser, förskrifvas utan stadgad återbetalningsskyldighet. Det kan visserligen anmärkas, att som Riksdagen icke alltid är samlad, tillfällen kunna inträffa, då ett anbud om lån mot perpetuel ränta, till följd af en sådan bestämmelse, icke skulle kunna af fullmäktige antagas; men utom att det icke kan vara fullmäktige omöjligt att i så god tid förutse kommande låneoperationer, att framställning om en dylik rättighet bör kunna göras, medan Riksdag är samlad, lär i hvarje fall ej mycket vara förloradt, om ett låneanbud af dylik art måste förkastas.

Jag tillåter mig därför hemställa,

att vid utfärdande af nytt reglemente för riksgäldskontoret måtte i den paragraf, som handlar om fullmäktiges uppdrag att för konvertering af äldre lån eller för möjligen förekommande jernvägskostnaders bestridande upptaga lån genom försäljning af obligationer, införas den bestämmelse, att, utöfver de obligationer, som höra till nu senast afslutade lån, nya

sådana utan stadgad återbetalningsskyldighet förskrifna statsobligationer icke må utfärdas, innan frågan derom varit understäld Riksdagens pröfning.

Stockholm den 26 januari 1889.

Hans Forssell.

N:o 37.

Af herr **Anderson, Albert**, om *höjande af hvitbetssockertillverkningsafgiften.*

Jemlikt beslut vid 1869 års riksdag blef beskattning å hvitbetssockertillverkningen i riket införd, och föreskrefs i den härom den 15 oktober samma år af Kongl. Maj:t utfärdade kungörelse, att nämnda tillverkning skulle åläggas särskild beskattning i förhållande till införseltullen å utländskt råsocker, dock att undantag från denna bestämmelse medgafs sålunda att tillverkningen finge skattefritt bedrivas till den 1 juli 1873; att derefter till den 1 juli 1876 af tillverkningen skulle utgå en afgift motsvarande en femtedel; att afgiften sedermera skulle utgöra till den 1 juli 1879 två femtedelar, derefter till den 1 juli 1882 tre femtedelar och derefter till den 1 juli 1885 fyra femtedelar, allt af den vid dessa tider gällande tullsats å utländskt råsocker af mörkare färg än n:o 18 af den i världshandeln gällande holländska standard.

Då emellertid de flesta hvitbetssockerfabriker inom landet mot slutet af 1870-talet nedlades, fann Riksdagen enligt skrifvelse till Kongl. Maj:t af den 9 april 1879 skäligt medgifva uppskof med ytterligare höjning af tillverkningsafgiften, på det sätt, att densamma finge fortfarande till den 1 juli 1882 utgöra två femtedelar af tullen å utländskt råsocker af ofvan